

Юрчик Г.М.,

канд. екон. наук, доцент, Національний університет
водного господарства та природокористування
urchikgalua@ukr.net

Юрчик Г.Н.,

канд. екон. наук, доцент, Национальный университет
водного хозяйства и природопользования

Urchik G.M.

candidate of economic sciences,
National university of water management and nature resources use

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

ОСОБЕННОСТИ ФИНАНСИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ В УКРАИНЕ

FINANCIAL FEATURES OF SOCIAL POLICY IN UKRAINE

Визначено рівні, джерела та суб'єкти фінансування соціальної політики в умовах ринку. Досліджено особливості її фінансування в Україні у контексті європейських стандартів. Визначено основні структурні та динамічні зрушення у системі фінансування національної соціальної політики як передумови її реформування.

Определены уровни, источники и субъекты финансирования социальной политики в условиях рынка. Исследованы особенности ее финансирования в Украине в контексте европейских стандартов. Определены основные структурные и динамические сдвиги в системе финансирования национальной социальной политики как предпосылки ее реформирования.

The purpose of the article is to study characteristics and structural changes in the financing of the social policy in Ukraine as a precondition for further reforms. Originality of the study is to determine levels, sources and subjects of social policy, identifying key structural and dynamic changes in the system of the national social policy financing. The practical value of the results is embodied in obtaining the reliable analytical data on patterns of financing the social policy in Ukraine for further reforms. The study found that the financing of the social policies is carried out on centralized and decentralized levels. The most significant source of financing for social policy in Ukraine is the state budget, the share of which social spending is over 60 % and 20 % of total spending and GDP accordingly. The extremely important source of financing the joint ventures is the system of mandatory state social insurance, which own social spending is about 7 % of GDP. The consolidated state budget, which appropriate charges are more than 3 % of GDP also is attached to the financing of social services and benefits in the social insurance system. The actual primary subjects of the financing of the social policy at the central level are the business entities and people, such as tax revenues and social security contribution are dominated in the structure of the state budget and the funds. It points to the need for the public control over the use of the funds. Charity as a source of financing social policy in Ukraine is very limited (only about 9 % of the population is attached to the respective contributions). Employers, as the subjects of the financing the social policy in Ukraine, at tachedona sufficient level only to the implementation of the basic (mandatory) component of the social package, showing low voluntary social responsibility. In today's conditions the households are the significant subjects of financing the social policy at the micro level. Prospects for further scientific studies are to justify the ways of reforming the system of financing the social policy in Ukraine based on the identified regularities and trends.

Ключові слова. Соціальна політика, видатки соціального призначення, джерела фінансування, суб'єкти фінансування, фінансові ресурси, державний борг, витрати домогосподарств.

Ключевые слова. Социальная политика, расходы социального назначения, источники финансирования, субъекты финансирования, финансовые ресурсы, государственный долг, расходы домохозяйств.

Keywords. Social policy, social purpose expenditures, financing sources, financing agents, financial resources, national debt, household spending.

Вступ. Внутрішня і зовнішня політика України базується на конституційному визначенні загальнонаціональної мети — побудові суверенної, демократичної, соціальної та правової держави. Основою такої держави є добробут громадян, необхідною передумовою якого є ефективна економічна та соціальна політика (СП) держави. Проте, в умовах економічної кризи фінансові ресурси для реалізації СП є досить обмеженими, що актуалізує необхідність дослідження особливостей і тенденцій її фінансування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам фінансового забезпечення СП присвячені праці багатьох вітчизняних учених, серед яких: А. Колот, Е. Ліба-нова, О. Новікова, У. Садова, І. Кичко, Т. Семигіна, В. Співак, Н. Винниченко та ін. Проте, попри наявність великої кількості науково-теоретичних розробок з відповідної проблематики, питання фінансування СП є не до кінця вивченим і потребує подальших наукових розвідок.

Постановка проблеми. З огляду на це, метою даної статті є дослідження особливостей і структурних зрушень у фінансуванні СП в Україні як передумови її подальшого реформування.

Результати дослідження. Зміна економічної системи держави обумовила трансформацію джерел фінансування СП. Якщо в умовах планової економіки СП базувалася на принципах патерналізму та монопольного державного фінансування, то в умовах ринку джерела та суб'єкти фінансування СП суттєво розширилися. Загалом, систему фінансування СП умовно представлено на рис. 1.

Характеристика	Рівні фінансування соціальної політики (СП)					
	↓			↓		
	централізований (державний)			децентралізований		
	↓		↓	↓	↓	
	бюджетний	позабюджетний	колективний	приватний		
Суб'єкти фінансування СП →	↓		↓	↓	↓	↓
	Держава		громадські організації	підприємства, організації	домогосподарства	
	↓	↓	↓	↓	↓	↓
Джерела фінансування СП →	державний бюджет	місцеві бюджети	Фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування (Фонди)	благодійні фонди	дохід (прибуток) від діяльності	сімейний бюджет

	↓	↓	↓	↓	↓	↓
Основні джерела формування фінансових ресурсів СП →	податкові та неподаткові надходження	єдиний соціальний внесок	благодійні внески	виручка	трудові та нетрудові доходи	
	↓	↓	↓	↓	↓	
Первинні суб'єкти формування фінансових ресурсів СП →	Населення, суб'єкти підприємницької діяльності					

Рис. 1. Система фінансування соціальної політики

Таблиця 1

ФІНАНСУВАННЯ ВИДАТКІВ СОЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЗА РІВНЯМИ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ, 2010-2013 рр.

Видатки за функціональним призначенням (фактичне виконання)		2010				2011				2012				2013			
		млн. грн.	% до всього	% до ВВП	на одну особу ¹ , грн./рік	млн. грн.	% до всього	% до ВВП	на одну особу, грн./рік	млн. грн.	% до всього	% до ВВП	на одну особу, грн./рік	млн. грн.	% до всього	% до ВВП	на одну особу, грн./рік
охорона здоров'я	державний бюджет	8759,0	3,9	4,1	977,3	10223,9	4,3	3,8	1073,8	11358,5	4,2	4,1	1286,0	12879,3	4,5	4,1	1357,0
	місцеві бюджети	35986,3	23,7			38737,8	21,7			47095,4	21,3			48689,4	22,3		
духовний і фізичний розвиток	державний бюджет	5165,5	2,3	1,1	251,7	3830,4	1,6	0,8	235,9	5488,5	2,0	1,0	300,1	5111,9	1,8	0,9	301,1
	місцеві бюджети	6359,8	4,2			6924,4	3,9			8151,2	3,7			8549,3	3,9		
освіта	державний бюджет	28807,5	12,8	7,4	1743,6	27232,7	11,4	6,6	1891,6	30243,2	11,2	7,2	2234,4	30944,9	10,7	7,0	2326,1
	місцеві бюджети	51018,5	33,6			59020,8	33,1			71317,7	32,2			74595,9	34,2		
соціальний захист і соціальне забезпечення	державний бюджет	69311,3	30,7	9,7	2283,3	63540,2	26,6	8,1	2312,3	75254,4	27,7	8,9	2756,8	88620,9	30,8	9,6	3199,4
	місцеві бюджети	35223,6	23,2			41894,5	23,5			50052,5	22,6			56545,1	25,9		
Всього		240631,7	63,7	22,2	5256,0	251404,8	60,3	19,3	5513,5	298961,4	60,7	21,2	6577,3	325936,7	64,4	21,6	7183,5

187

¹ Розрахунок проводився по відношенню до середньорічної чисельності постійного населення.

До централізованих джерел фінансування СП належать державний і місцеві бюджети, а також Фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування (далі — Фонди). Суб'єктами децентралізованого фінансування СП є громадські організації, підприємства та домогосподарства.

Аналіз особливостей фінансування СП в Україні засвідчив, що протягом 2010—2013 рр. частка видатків соціального призначення у зведеному бюджеті держави складала близько 60—64 % сукупних видатків або 20 % від ВВП (табл. 1). Водночас більш соціально спрямованими є місцеві бюджети, де частка соціальних видатків є суттєво вищою. Варто звернути увагу на те, що значимість місцевих бюджетів у фінансуванні освіти та охорони здоров'я є визначальною.

У той же час порівняння структурних особливостей фінансування СП в Україні та ЄС свідчить про суттєво вищу питому частку витрат на освіту в Україні (7,2 % проти 5,3 %), що в певній мірі пояснюється суттєво нижчим рівнем комерціалізації освіти в Україні (рис. 2).

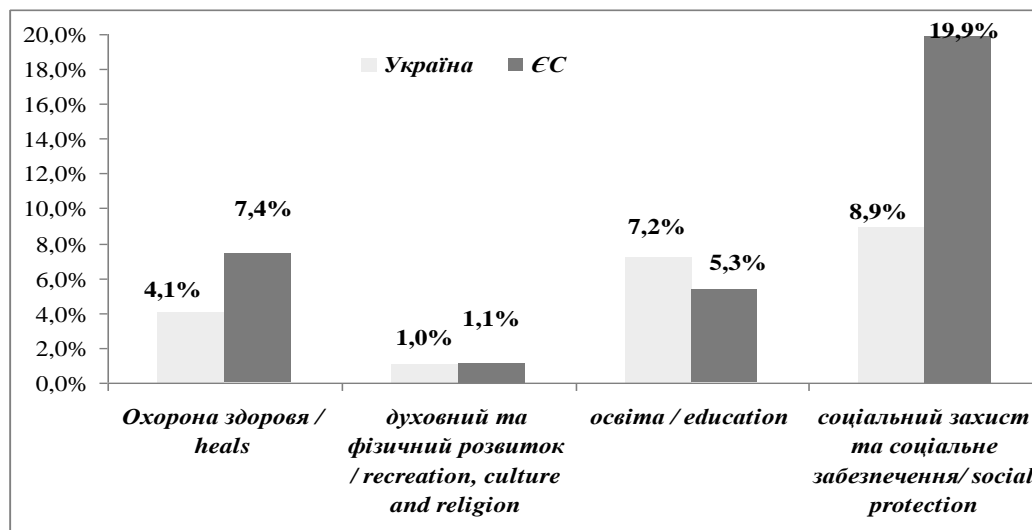

Рис. 2. Фінансування видатків соціального призначення в Україні та ЄС, % до ВВП, 2012 р.¹ [5]

Водночас відносна вага витрат на охорону здоров'я та соціальний захист є суттєво нижчою в Україні порівняно із державами ЄС. Звичайно, такі структурні особливості фінансування СП в Україні в умовах депопуляції, низької очікуваної тривалості життя, безробіття та бідності свідчать про брак коштів на вирішення відповідних проблем. Показовою в даному відношенні є динаміка державного боргу України протягом 2004—2014 рр. (табл. 2). Як бачимо, внутрішній і зовнішній державний борг України невпинно зростає і на кінець 2014 року склав майже 40 тис. грн у розрахунку на одного працездатного. У таких умовах, очевидно, що можливості для фінансування соціальних програм в Україні без досягнення макроекономічного зростання залишатимуться обмеженими.

¹ На жаль, статистичні дані щодо фінансування соціальних програм у ЄС наявні лише за 2012 р. Відтак, для коректності порівняння відповідні дані для України були взяті за аналогічний рік.

ДИНАМІКА ДЕРЖАВНОГО БОРГУ В УКРАЇНІ, 2009-2014 рр.

(станом на кінець року)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Внутрішній державний борг, тис. дол.	11405144	17792946	20209142	23808244	32148077	29235627
Зовнішній державний борг, тис. дол.	17022696	22835992	24507104	26137738	27931822	30809150
Державний борг загалом, тис. дол.	28427840	40628938	44716247	49945982	60079899	60044777
% до ВВП	34,8	39,9	36,3	36,5	40,2	—
у розрахунку на одного працездатного, грн.	—	25369	25890	29754	32104	39404

Поряд з цим, частка соціально орієнтованих витрат у сукупних видатках зведеного бюджету ЄС є дещо вищою порівняно з Україною (рис. 3). Попри це, все ж відповідний структурний аналіз дозволяє стверджувати про належний рівень соціальної орієнтованості бюджетної політики в нашій державі (частка відповідних видатків складає понад 60 %).

Водночас, аналіз доходної частини зведеного бюджету України засвідчив, що основним джерелом його формування незмінно залишаються податкові надходження (їх частка у сукупних доходах у 2013 р. — 79,9 %). При цьому найзначимішим у формуванні доходів консолідованого бюджету є податок на додану вартість (ПДВ), який сплачують усі споживачі товарів, робіт, послуг (29,0 % у 2013 р.). У той же час важлива роль у формуванні бюджету відводиться таким прямим податкам, як податок на прибуток підприємств (ПП) і з доходів фізичних осіб (ПДФО).

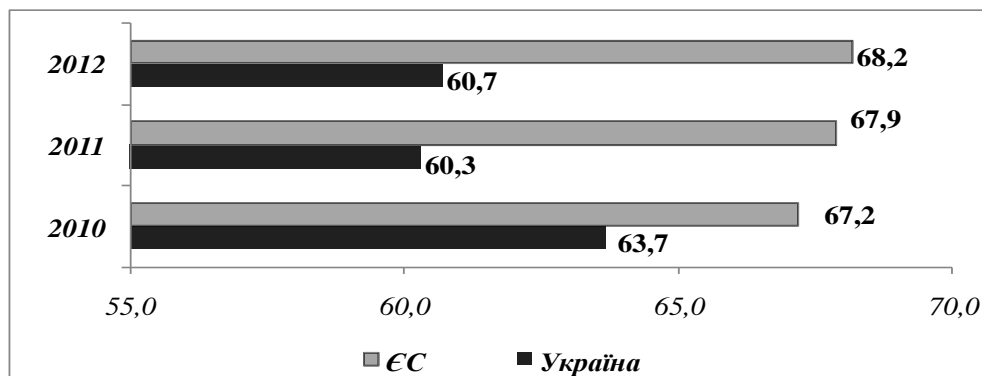

Рис. 3. Частка соціально орієнтованих витрат у зведеному бюджеті ЄС та України, 2010—2012 рр.¹ (%) [5]

Показово, що питома вага ПДФО є дещо більшою порівняно з ПП (складає 16,3 % і 12,4 % у 2013 р. відповідно). Це свідчить про значиму участь громадян у формуванні фінансових ресурсів для реалізації СП. Тобто, *первинними суб'єктами формування фінансових ресурсів державного бюджету для подальшого фінансування СП є громадяни та суб'єкти підприємництва, що вказує на їх право контролювати напрями використання відповідних коштів.*

¹ На жаль, статистичні дані щодо фінансування соціальних програм у ЄС наявні лише за 2012 р. Відтак, для коректності порівняння відповідні дані для України були взяті за аналогічний рік.

Таблиця 3

СТРУКТУРА ДОХОДІВ¹ ФОНДІВ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ, 2010-2013 рр. [3]

Зміст	2010			2011			2012			2013		
	тис. грн	%	% до ВВП	тис. грн	%	% до ВВП	тис. грн	%	% до ВВП	тис. грн	%	% до ВВП
Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності												
Доходи фонду в т.ч.:	7475146	100	0,69	8890835,7	100	0,68	10144667	100	0,72	11762540	100	0,78
страхові внески	7146 532	95,6		8646552,2	97,3		9709319	95,7		10595431	90,1	
інші надходження	328614	4,4		244283,5	2,7		435348	4,3		1167109	9,9	
Фонд соціального страхування на випадок безробіття												
Доходи фонду в т.ч.:	7457301	100	0,69	8733694,4	100	0,67	9209245,2	100	0,65	11712793,9	100	0,78
страхові внески	7121204,3	95,5		7982121	91,4		8822140	95,8		9714845,9	82,9	
кошти державного бюджету	1549,3	0,02		20918,4	0,2		27795,4	0,3		—	—	
інші надходження	334547,4	4,5		730655,4	8,4		359309,8	3,9		1997948	17,1	
Фонд соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань												
Доходи фонду в т.ч.:	4187269	100	0,39	5662794,6	100	0,44	7048095,8	100	0,5	8190597,1	100	0,54
страхові внески	4129469,9	98,6		5492511,1	97,0		6117121,6	86,8		6615266,6	80,8	
інші надходження (переважно — залишок коштів)	57799,1	1,4		170283,5	3,0		930974,2	13,2		1575330,5	19,2	
Пенсійний фонд												
Доходи фонду в т.ч.:	165686326,5	100	15,3	193480646,2	100	14,9	215639513,3	100	15,3	232485084,9	100	15,4
Власні надходження (переважно — страхові внески)	127043212,3	76,7		152414006	78,8		165834614,2	76,9		170822399,4	73,5	
Кошти державного бюджету	38175149,2	23,0		40562100,5	21,0		49170216,7	22,8		61469768,3	26,4	
інші надходження	467965	0,3		504539,7	0,3		634682,4	0,3		192917,20	0,1	

¹ З урахуванням залишків за попередній період та оборотної касової готівки для покриття тимчасових касових розривів.

Значимість держави як суб'єкта фінансування СП дозволяє оцінити частка неподаткових надходжень (в основному представлені доходами від власності та підприємницької діяльності, некомерційними платежами тощо) і доходів від операцій з капіталом. Загалом, частка відповідних надходжень у сукупних доходах зведеного державного бюджету складала близько 20 %, що свідчить про *зниження значимості держави як суб'єкта фінансування СП*.

Важливим джерелом фінансування СП в Україні є Фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування (далі — Фонди). Аналіз структури їх формування свідчить про домінування страхових внесків, суб'єктами сплати яких є роботодавці та працівники (табл. 3). З огляду на це, можна констатувати, що *первинними суб'єктами фінансування соціальним програм у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування є зайняте населення та роботодавці*. Це, як і у випадку із державним бюджетом, вказує на необхідність громадського контролю за використанням коштів Фондів.

У системі загальнообов'язкового державного соціального страхування найзначимішим є Пенсійний фонд (ПФ), доходи якого складають близько 15 % ВВП. При цьому понад 20 % доходної частини ПФ складають кошти державного бюджету, що свідчить про нестачу власних фінансових надходжень фонду. У той же час фінансові ресурси інших Фондів є суттєво меншими та у 2013 р. склали в сукупності лише близько 2 % ВВП.

Порівняльний аналіз видатків соціального призначення зведеного державного бюджету та Фондів (табл. 4) дає право стверджувати про більшу значимість саме держбюджету.

Таблиця 4

СОЦІАЛЬНІ ВИДАТКИ ЗВЕДЕНОГО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ТА ФОНДІВ, 2010-2013 рр. [3]

Показник	2010	2011	2012	2013
Зведений державний бюджет				
Видатки соціального призначення, млн грн	240631,7	251404,8	298961,4	325936,7
Видатки на соціальні виплати у системі загальнообов'язкового державного соціального страхування (переважно ПФ), млн грн	35016,3	36048,1	43778,7	54455,7
<i>Видатки соціального призначення загалом, млн грн</i>	<i>275648,0</i>	<i>287452,9</i>	<i>342740,1</i>	<i>380392,4</i>
% до ВВП	25,5	22,1	24,3	26,1
у розрахунку на одну особу наявного населення, грн/рік	5997,2	6279,2	7510,7	8350,5
Фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування (консолідовано без врахування коштів державного бюджету)				
Видатки соціального призначення (виплата допомоги та надання соціальних послуг ²), млн грн, у т.ч.:	74096,5	68727,1	94023,5	105523,9
% до ВВП	6,8	5,3	6,7	7,3
у розрахунку на одну особу економічно активного населення, грн/рік	3360,1	3115,9	4271,6	4800,8

Так, частка видатків на соціальні цілі у зведеному бюджеті (у т. ч. у Фонди) складає близько чверті ВВП, у той час як соціальні видатки Фондів за рахунок власних коштів складають лише 6—7 % ВВП. Показово, що соціальні видатки з держбюджету в розрахунку на одну особу склали в середньому 8350,5 грн у 2013 р., що є суттєво вище аналогічного показника у системі загальнообов'язкового державного страхування.

Поряд з цим, важливим суб'єктом фінансування СП в Україні в умовах розвитку громадянського суспільства є громадські організації. За даними Єдиного державного реєстру установ та організацій на початку 2013 р. в Україні було зареєстровано 14055 благодійних організацій. Варто зазначити, що впродовж ряду років фіксується статистичне зростання їх кількості, що відповідним чином корелюється зі зміною позиції України у

² Без урахування інших видатків (на розрахунково-касове обслуговування, керівництво та управління страховими активами, програмно-технічне забезпечення та ін.).

«Світовому рейтингу благодійності»³. Так, у 2010 р. Україна посіла лише 150 місце у відповідному рейтингу, в той час як у 2014 р. — 103 (табл. 5). Показово, що місце країни в рейтингу залежить від середнього значення за трьома показниками — пожертвування приватними особами коштів благодійним організаціям, робота їх як волонтерів і надання допомоги нужденним.

Таблиця 5

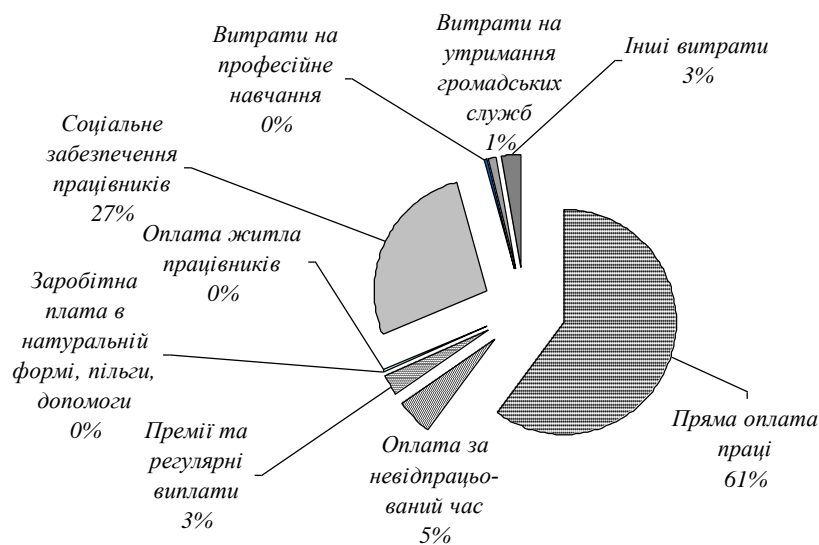
УКРАЇНА У СВІТОВОМУ РЕЙТИНГУ БЛАГОДІЙНОСТІ, 2010-2014 рр. [4]

Рік	Місце у світовому рейтингу благодійності	Грошові пожертви, %	Волонтерська робота, %	Допомога потребуючим, %
2010	150/153	5	14	19
2011	105/153	11	30	37
2012	111/135	7	20	36
2013	102/135	8	29	36
2014	103/135	9	26	35

Відповідно до результатів дослідження, серед громадян України найпоширенішим типом благодійної поведінки є допомога потребуючим (охоплювала у 2014 р. 35 % населення). У той же час «вузьким місцем» благодійної діяльності в Україні є грошові пожертви, які у 2014 р. зробили лише 9 % населення. При цьому відносна частка благодійних пожертв в Україні складає лише близько 0,7—0,75 % ВВП, що є нижчим ніж у ряді іноземних держав: Росія — 1,2 % ВВП, Угорщина — 2,8 %, Нідерланди — 15,8 %, США — 7,5 %. Причина такої ситуації рядом аналітиків вбачається у тому, що недержавні суб'єкти надання соціально значущих послуг практично не залучаються до реалізації державних (муніципальних) соціальних програм і проектів. Таким чином, на жаль, можна констатувати, що на разі *благодійництво є досить обмеженим джерелом фінансування СП в Україні.*

Дослідження особливостей фінансування СП в Україні буде неповним без приватного рівня, первинними суб'єктами якого є роботодавці та домогосподарства.

На сьогоднішній день роботодавці долучаються до фінансування СП переважно на мікрорівні в рамках реалізації соціального пакету. Показовою у даному відношенні є структура витрат вітчизняних роботодавців на утримання робочої сили (рис. 4).

³ Дослідження, що проводиться британською благодійною організацією CharitiesAid Foundation (CAF).

Рис. 4. Структура витрат роботодавців на утримання робочої сили, % до середньомісячних витрат (2010 р.)⁴ [1]

Як бачимо, у структурі витрат на робочу силу близько 60 % складає пряма оплата праці. У той же час досить значимими, на перший погляд, є витрати на соціальне забезпечення працівників (27 %). Проте, основним фактором їх зростання є необхідність сплати єдиного соціального внеску. Водночас, частка добровільних витрат роботодавців на соціальний захист працівників є незначною. Таким чином, дослідження свідчать про *достатню фінансову участь роботодавців у реалізації базової складової соціального пакету та загалом низьку добровільну соціальну відповідальність бізнесу.*

Поряд з цим, аналіз структури витрат домогосподарств (табл. 6) дає право стверджувати, що сімейні бюджети є важливим джерелом фінансування СП на мікрорівні. Адже частка видатків соціального призначення в середньому на одне домогосподарство складає близько 7,1 %. При цьому спостерігається чітка диференціація за децильними групами: чим більший дохід має домогосподарство, тим вищі в середньому його витрати на соціальні цілі. Показово, що найбільша частка соціальних витрат домогосподарств припадає на охорону здоров'я. Загалом, у 2013 р. частка витрат соціального призначення у середньому на одне домогосподарство складала 6,7 %, сукупні витрати та заощадження – 1 548 733 млн грн. Відтак, сукупні соціальні витрати домогосподарств України у 2013 р. склали близько 103765,1 млн грн (7,2 % ВВП).

⁴ На жаль, останні дані про витрати на утримання робочої сили Державною службою статистики наведені лише за 2010 р.

ВИТРАТИ ДОМОГОСПОДАРСТВ СОЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ЗА ДЕЦИЛЬНИМИ ГРУПАМИ [2]

(за III квартал 2014 р. у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство, %)

Призначення витрат	Всі домогосподарства	У тому числі за децильними групами									
		перша (нижча)	друга	третья	четверта	п'ята	шоста	сьома	восьма	дев'ята	десята (вища)
Охорона здоров'я	3,8	3,0	3,0	3,9	4,1	3,9	3,8	3,7	3,5	3,9	4,4
Відпочинок і культура	1,9	1,4	1,6	1,4	1,3	1,4	1,6	1,7	2,0	1,9	3,1
Освіта	1,4	1,1	1,0	1,4	0,8	1,5	1,6	1,7	1,2	1,6	1,8
Всього	7,1	5,5	5,6	6,7	6,2	6,8	7	7,1	6,7	7,4	9,3

Висновки. Фінансування СП здійснюється на централізованому (зведений дер-жавний бюджет і Фонди) і децентралізованому (колективний і приватний) рівнях. Найзначимішим джерелом фінансування СП в Україні є державний бюджет, частка соціальних видатків якого складає понад 60 % і 20 % загальних видатків і ВВП відповідно. Надзвичайно важливим джерелом фінансування СП є система загальнообов'язкового державного соціального страхування, власні соціальні видатки якої складають близько 7 % ВВП. До фінансування соціальних послуг і допомог у системі загальнообов'язкового соціального страхування долучається і зведений державний бюджет, відповідні видатки якого складають понад 3 % ВВП (переважно спрямовані на покриття дефіциту ПФ). Зважаючи на те, що у структурі доходів державного бюджету та Фондів переважають відповідно податкові надходження та страхові внески, фактично первинними суб'єктами фінансування СП на централізованому рівні є суб'єкти підприємництва та населення. Це вказує на необхідність громадського контролю за використанням відповідних коштів. Благодійництво, як джерело фінансування СП в Україні, є досить обмеженим (до відповідних пожертв долучається лише близько 9 % населення). Роботодавці, як суб'єкти фінансування СП в Україні, на достатньому рівні долучаються лише до реалізації базової (обов'язкової) складової соціального пакету, водночас демонструючи низьку добровільну соціальну відповідальність. Домогосподарства в умовах сьогодення є значимими суб'єктами фінансування СП на мікрорівні.

Література

1. Витрати на робочу силу за 2010 рік: Статистичний бюлетень / Державна служба статистики України. — К.: Техніка, 2011. — 75 с.
2. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2012 році: статистичний збірник / Державна служба статистики України. — К., 2013. — 75 с.
3. Загальнообов'язкове державне соціальне страхування та пенсійне забезпечення у цифрах і фактах / Міністерство праці та соціальної політики; Пенсійний фонд України. — К., 2012. — 83 с.
4. Мировой рейтинг благотворительности: глобальный тенденции благотворительности [Електронний ресурс] / Миссия САФ. — Режим доступу: http://www.ukraine3000.org.ua/img/forall/mirovoi_reiting_blagotvoritelnosti_2014.pdf
5. European social statistics — 2013 edition / European Commission; Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2013. — 242 p.

References

1. Vytraty na robochu sylu u 2010 rotsi (2011). Statystychnyi biuletyn [Workforce value of Ukraine in 2010. Statistical collection]. Derzhavna sluzhba statistiki Ukrainy. — Kyiv. — 75 p. [in Ukrainian].
2. Vytraty i resursy domohospodarstv Ukrainy u 2012 rotsi. Statystychnyi zbirnyk (2013) [Charges and resources of domogospodarstv of Ukraine are in 2012 years. Statistical collection]. Derzhavna sluzhba statistiki Ukrainy. — Kyiv. — 75 p. [in Ukrainian].

3. Zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia ta pensiine zabezpechennia u tsyfrakh i faktakh (2012) [Obligatory state social security and pension providing is in numbers and facts]. Ministerstvo pratsi ta sotsialnoi polityky. Pensiinyi fond Ukrainy. — Kyiv. —83 p. [in Ukrainian].

4. Svitovyi reitynh blahodiinostii: hlobalni tendentsii blahodiinosti [World rating of charity: global the tendency of charity]. Myssyia CAF, available at: http://www.ukraine3000.org.ua/img/forall/mirovoi_reiting_blagotvoritelnosti_2014.pdf [in Russian].

5. European social statistics (2013). European Commission. Publications Office of the European Union, Luxembourg. — 242 p.

Стаття надійшла до редакції 27.06.2015 р.